

Список використаних джерел

1. Бондар О. Хміль і хмелевий екстракт / О. Бондар // Пропозиція. – 2002. – № 7. – С. 103–108.
2. Галузева програма розвитку хмелярства в Україні на 2007–2010 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
3. Пивна та хмелева галузі України, кон'юнктура та інтеграція : [моногр.] ; за ред. Ю.І. Савченка. – Житомир : ФОП Мальцева О.Ю., 2014. – 96 с.
4. Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agroprom.zt.gov.ua/images/pdf/proekt_prog.pdf.
5. Проценко А.В. Інноваційне забезпечення галузі хмелярства / А.В. Проценко // Економіка АПК. – 2010. – № 8 – С. 112–118.
6. Рудик Р.І. Експортно-імпорتنі операції на ринку хмелепродукції / Р.І. Рудик // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 103–109.
7. Савченко Ю.І. Тенденції розвитку ринку хмелю / Ю.І. Савченко, Т.Ю. Приймачук, Т.Ю. Сітнікова // Вісн. аграр. науки. – 2012. – № 2. – С. 67–71.
8. Савченко Ю.І. Оцінка економічної ефективності розвитку хмелярства / Ю.І. Савченко, Т.Ю. Приймачук, Т.Ю. Сітнікова // Вісн. аграр. науки. – 2011. – № 11. – С. 66–71.
9. Стратегічне управління підприємствами галузі хмелярства : моногр. / Т.С. Муляр, Г.В. Осовська. – Житомирський нац. агро-екологічний ун-т, 2013. – 244 с.
10. Anon A. Hopfen – Rundschau / A. Anon // Wolncach. – 1991. – Т. 42. – № 3. – Р. 28–31.
11. Sugier D. Evaluation of the macro – element nutritional state of hops on the basis of the chemical analyses of leaves and soil / D. Sugier, C. Szewczuk // Lublin, 2002. – University of Agrikulture. – P. 87–96.

Стаття надійшла до редакції 28.12.2016 р.

Фахове рецензування: 12.01.2017 р.

*

УДК 330.3 313

*І.В. ВАЩЕНКО, аспірант**

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Теоретичні засади та сучасний стан розвитку ринку кукурудзи

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку сільського господарства України одним із головних завдань є нарощування обсягів виробництва зерна, зокрема кукурудзи, 20 % якого використовується як продовольче, 15–20 % – для технічних потреб, решта – як фуражне.

Останніми роками спостерігається збільшення загального виробництва зерна кукурудзи. Зростання попиту на нього на світовому ринку стало поштовхом для національних виробників до збільшення виробництва цієї продукції в нашій державі. Свідченням цього є зростання за десятирічний період посівних площ під культурою майже вдвічі, а також відповідне збільшення її експорту за межі країни.

Кон'юнктура світового ринку зерна кукурудзи та продуктів його переробки, а також

постійні цінові коливання внутрішнього ринку роблять його достатньо прогнозованим для сільськогосподарських товаровиробників, ефективна робота яких можлива тільки за умови злагодженої діяльності всіх підприємств, пов'язаних із зерновиробництвом, заготівлею, переробкою і доведенням до споживачів зерна кукурудзи та продуктів його переробки. Це потребує створення ефективних організаційно-економічних механізмів регулювання ринку зерна кукурудзи й продуктів його переробки в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо розвитку та функціонування вітчизняного ринку кукурудзи знайшли своє відображення в працях учених-аграрників, які займалися дослідженням еволюції генезису появи культури кукурудзи у світі й Україні, розробками та запровадженням науково-дослідних тематик селекційної роботи щодо створення нових сортів і гібридів цієї культури з метою збільшення її потенційної врожайності, а також

* Науковий керівник – М.П. Талавира, доктор економічних наук, професор.

© І.В. Ващенко, 2017

питаннями щодо основних тенденцій вирощування кукурудзи. Все це стало об'єктом вивчення та наукових пошуків у працях В. Андрійчука [1], Л. Анішина [2], П. Волоха [4], Б. Дзюбецького [5], Н. Ляшенка [6], О. Маслака [7], інших дослідників. Водночас глибшого вивчення потребують питання щодо функціонування та розвитку конкуренції на вітчизняному ринку кукурудзи.

Мета статті – формування теоретичних засад і аналіз сучасного стану розвитку ринку кукурудзи.

Для розкриття сутності й змісту поняття формування ринку кукурудзи використовували методи теоретичного узагальнення основ економічної теорії, аналізу і синтезу, системного підходу, порівняння, абстрагування.

Виклад основних результатів дослідження. Виробництво продукції зернових культур займає важливе місце у виробництві сільськогосподарської продукції. Найбільшу питому вагу в структурі посівних площ та валових зборів продукції мають зернові порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Зернове господарство посідає базове місце у сільськогосподарському виробництві України й гарантує її продовольчу безпеку.

Кукурудза – одна з давніх землеробських культур. Вона є однією з найпродуктивніших злакових культур універсального призначення, яку вирощують для продовольчих, кормових та технічних цілей.

Виробництво зерна кукурудзи має важливе народногосподарське значення, тому ефективність виробництва, яка визначається за певними показниками, дає змогу оцінити його реальний стан і таким чином спонукає шукати новітні шляхи її підвищення, що є важливим завданням та актуальним питанням сьогодення. Зважаючи на це, кукурудза належить нині до однієї з культур, які стали найвигіднішими для сільськогосподарського виробництва. Їхні переваги – широкий ринок збуту і позитивна економіка виробництва [1].

Ринок зерна кукурудзи – складна ієрархічна система з великою кількістю учасників, що потребує чіткого виконання кожним суб'єктом ринку своїх функцій в умовах ди-

намічних відносин. Як складна система такий ринок має свою структуру, функції й особливості механізму формування та є сукупністю відносин обміну, за допомогою яких здійснюються процеси виробництва, реалізації, переробки і споживання зерна кукурудзи та продуктів його переробки.

На сучасному етапі внутрішній ринок зерна кукурудзи України має ознаки недосконалої конкуренції, а функціонування ринку характеризується незбалансованістю попиту й пропозиції, стихійністю, нерозвиненою інфраструктурою.

В основі формування і функціонування внутрішнього та зовнішнього ринків зерна кукурудзи й продуктів його переробки є попит і пропозиція на продовольче, фуражне, технічне та насіннєве зерно, які створюють відповідну кон'юнктуру і впливають на рівень цін. Цей процес потребує постійного регулювання конкурентоспроможного виробництва зерна кукурудзи, необхідність в якому визначається ринковим попитом. Процеси формування ринку зерна кукурудзи показують, що їх слід адаптувати до специфіки певного ринку [5].

Багатогранний підхід до формування ринку зерна кукурудзи дає підстави стверджувати про детальний аналіз історичних фактів, які показують розвиток виробництва кукурудзи, що тягнеться з 8-10 тис. років до нашої ери, і це не враховуючи період зростання культури в дикому вигляді.

Відомо також, що сучасна одомашнена кукурудза, в тому вигляді, в якому вона з'явилася перед споживачем нині, втрое-вчетверо більша, ніж її далекий предок (качан кукурудзи був у довжину не більше 4 см).

Історія обробітку кукурудзи бере початок у Древній Мексиці. Великі цивілізації зобов'язані своєю появою та процвітанням цій культурі, серед «вдячних»: племена ацтеків і майя, ольмекська цивілізація, оскільки вона ототожнювалася як основа вискоєфективного землеробства, можливо, через свою непримхливість в обробітку і догляді. Отже, можна стверджувати, що кукурудза годувала цивілізації не одне тисячоліття. За що, власне, її поважали та навіть обожнювали у деяких культурах, наприклад, один із центральних богів пантеону Майя – бог куку-

рудзи й родючості Кетцалькоатль. До Європи культуру було завезено у XVI ст. і тепер вирощують у багатьох країнах Європейського й Азіатського континентів, вона займає позицію лідера світового масштабу серед вирощуваних зернових культур [4].

У результаті проведеного нами дослідження встановлено, що завдяки розвиненій генетиці та технології вирощування кукурудзи можна досягти високих показників урожайності. Потреба в кукурудзі й межі застосування не обмежуються лише споживанням її як продукту харчування, вона ґрунтовно зміцнилася як одна з основних зернових, активно використовуваних у харчовій, індустріальній, тваринницькій і медичній галузях.

Спроби заглибитися у специфіку використання кукурудзи для людських потреб викликають неоднозначність своєю різноманітністю. Це не обмежується попкорном та екстракцією олії, використанням у тваринництві як корисної кормової культури, її також використовують для виробництва біоетанолу. Такі тенденції, що сприяють збільшенню світового попиту на куку-

рудзу, мотивують сільгоспвиробників нарощувати її виробництво [6].

Кукурудза є основною фуражною культурою у світі. Упродовж останніх десяти років обсяги її виробництва постійно зростали (за винятком сезонів 2012-2013 і 2015-2016 років), вона вважається одним із кращих видів зерна для виробництва концентрованих кормів у тваринництві та незамінною сировиною для виробництва біоетанолу (рис. 1). За прогнозами Міністерства сільськогосподарства США (USDA), світове виробництво цього зерна у 2016/17 МР перевищить 1 млрд т і встановить новий рекорд. На збільшення виробництва впливатимуть зростання врожайності на 2% й розширення посівної площі під культурою на 2,7 млн га [3].

Нарощування врожаїв кукурудзи відбулося у більшості країн - основних виробників цього зерна. Так, у США порівняно з минулорічним урожаєм відбудеться підвищення на 11%, Бразилії - 23%. У Південно-Африканській Республіці після неврожайного минулого сезону в нинішньому прогнозують зібрати на рівні середніх показників 2012-2014 років [2].

Рис.1. Динаміка світового виробництва кукурудзи

Джерело: USDA, вересень, 2016 року

Майже на третину очікується збільшення виробництва кукурудзи в Аргентині. Якщо в

минулому сезоні в цій країні було вироблено 28 млн т, то у поточному даний показник

перевищать 36 млн т. За інформацією аналітиків Зернової Біржі Буенос-Айреса, на це вплинула переорієнтація місцевих фермерів із вирощування сої на кукурудзу, оскільки на останню скасовано експортне мито. Як результат, площі під кукурудзою розширила на 1 млн га – до 4,5 млн га.

Разом із тим зменшилося виробництво зерна кукурудзи в Китаї. За попередніми підсумками, в КНР зберуть його 216 млн т, що майже на 8,6 млн т менше рівня попереднього сезону, а в Мексиці – на 5% менше рівня минулого року, в Канаді – відповідно на 9% [7].

Попри збільшення виробництва кукурудзи у багатьох країнах, США залишиться світовим лідером у цій зерновій групі. Американські фермери зберуть у поточному сезоні понад третину світового врожаю кукурудзи.

Завдяки інноваціям, вітчизняні аграрії досягають успіху в одержанні високих показників вирощування цієї культури (рис. 2).

Детально проаналізувавши теоретичні засади ринку кукурудзи можна зробити висновки, що Україна досягла максимальних масштабів розвитку галузі. Придатнішими для її вирощування є природно-кліматичні умови Лісостепу, за умови зрошення – також у Степу. Подальше збільшення виробництва можливе за рахунок удосконалення технологій вирощування, які дають змогу підвищити врожайність культури на вже існуючих площах. Виходячи з нової стратегії вирощування зернових і олійних культур, в Україні передбачається довести виробництво кукурудзи до 30 млн т, з яких майже 20 млн т експортувати.

У 2016 році валове виробництво кукурудзи на зерно становитиме близько 26 млн т, що перевищить урожай попереднього року на 18%. На це вплинули сприятливіші погодні умови, що позитивно позначилося на врожайності. При цьому площа до збирання цієї культури в межах 1,5% поступається торішній.

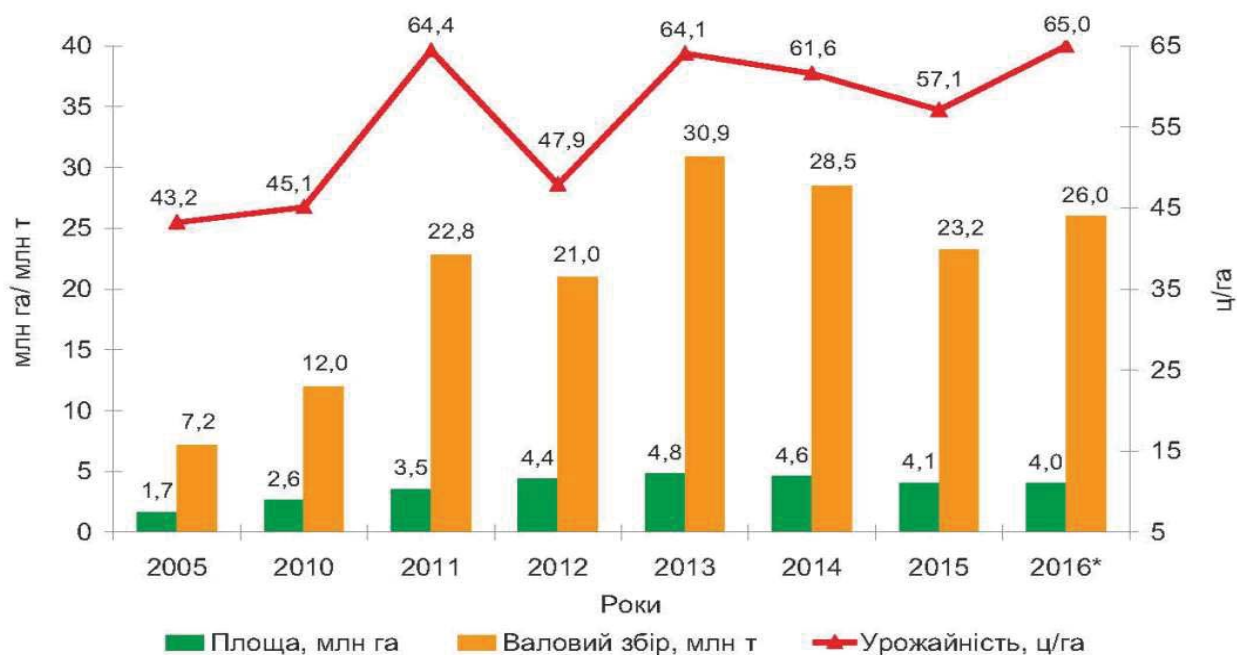

Рис.2. Динаміка виробництва кукурудзи в Україні

Джерело: Державна служба статистики України, 2016 рік.

Найвні коливання виробництва не впливають на внутрішнє споживання кукурудзи. Для України кукурудза є експорторієнтованою культурою, продовольче споживання її зерна мінімальне. Тож більшість урожаю продаватиметься на зовнішніх ринках. У по-

точному маркетинговому році (вересень 2016 – серпень 2017 року) прогнозується реалізувати на зовнішньому ринку до 17 млн т кукурудзи [7].

Станом на вересень 2016 року аграрії на-молотили 1,3 млн т зерна кукурудзи з площі

283 тис. га, що становить 7% прогнозованих до збирання площ. Особливістю вирощування цієї культури є те, що тривалість збирання не впливає на якість та обсяг виробництва зерна на відміну від інших зернових культур. Крім цього, за сухої погоди зерно кукурудзи навіть поліпшує свої якісні властивості, стає сухішим, що зменшує в подальшому витрати на складські послуги. У серпні-вересні, залежно від періоду дозрівання, вологість зерна в середньому становить 20–22%. На такому рівні або навіть сухішим урожай можна збирати в зимовий і навіть весняний періоди. На це впливають, окрім наявності вільних потужностей для зберігання, й інші фактори, а саме – технічне та ресурсне забезпечення, ціна на зерно.

Висновки. Серед зернових культур кукурудза займає одне з провідних місць, будучи

незамінним джерелом сировини, що використовується як у тваринницькій галузі, так і в промислово-індустріальній сфері для виробництва олії і палива. Вирощування кукурудзи знайшло своє застосування у захисті довкілля: пришвидшуються темпи технології використання для виробництва біоетанолу. Такі тенденції сприяють збільшенню світового попиту на цю зернову культуру, мотивують сільгоспвиробників нарощувати її виробництво.

Україна, розвиваючи всі ресурсні можливості щодо вирощування кукурудзи, стане провідним постачальником зерна на світовому ринку, а використовуючи всі наявні потенційні можливості, сприятиме зростанню ефективності на ринку, що приведе до швидкого економічного зростання в галузі АПК та економіки загалом.

Список використаних джерел

1. *Андрійчук В. Г.* Економіка аграрних підприємств / В. Г. Андрійчук – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. *Анішин Л.А.* Прогресивна технологія виробництва кукурудзи / Л.А.Анішин. – К.: Знання, 1973. – 48 с.
3. Анализ мирового рынка кукурузы, используемой для производства биоэтанола [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bio-energy.com.ua>.
4. *Волох П.В.* Кукурудза: концепція розвитку селекції, насінництва, виробництва і мотивація ринку насіння / П. В. Волох, Л. М. Рисин, Б. В. Дзюбецький [та ін.] // *Агроном*. – 2006. – № 3. – С. 128–131.
5. *Дзюбецький Б.В.* Селекція кукурудзи / Б. В.Дзюбецький, В.Ю.Черчель, С. П. Антонюк // *Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть*. – К.: Логос, 2001. – Т 4. – С.571-589.
6. *Ляшенко Н.О.* Інтенсифікація – основний фактор підвищення ефективності виробництва зерна кукурудзи в Степу України / Н. О. Ляшенко, Ю. В. Галушко // *Бюлетень Інституту зернового господарства*. – Дніпропетровськ, 2003. – № 20. – С. 62–64.
7. *Маслак О.* Ринок кукурудзи врожаю 2016 р. / О.Маслак // *Інформаційно-аналітична газета «Агробізнес сьогодні»*. – 2016. – № 20(339). – С. 5-6.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2017 р.

Фахове рецензування: 18.01.2017 р.

* * *